

הכנסת העשרים וחמש

יוזמת : חברת הכנסת מרב מיכאלי

פ/25/2032

הצעת חוק למניעת אלימות במשפחה (תיקון – דיון במעמד צד אחד באלימות נפשית), התשפ"ג–2023

1. תיקון סעיף 4 בחוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א–1991¹, בסעיף 4, סעיף קטן (ג) – בטל.

דברי הסבר

לאלימות נפשית יש השלכות קשות על נשים נפגעות אלימות. מחקרים מראים כי אלימות נפשית היא אחד מסוגי האלימות הקשים ביותר. אלימות נפשית כוללת, בין היתר, השפלה מילולית, קללות, איומים, שליטה כלכלית, מעקבים, בידוד חברתי ומשפחתי ועוד. מעבודת שטח עם נשים נפגעות אלימות עולה כי אלימות נפשית היא הרסנית ונחווית על ידי הנשים כאלימות הקשה ביותר, יותר מאלימות פיזית. אלימות נפשית נבנית על בסיס רחב של טקטיקות שמטרתן להפעיל כוח ושליטה על נפגעת אלימות נפשית. מחקרים מתחום הנפש מראים כי אישה הסובלת מאלימות נפשית מתמשכת מאבדת שליטה על חייה והופכת חסרת אונים בהתנהלותה מול הגבר האלים. נשים נפגעות אלימות נפשית מאופיינות באובדן הערך העצמי, באובדן השליטה בחייהן ובתלות נפשית וכלכלית בגבר האלים. האלימות הנפשית הקשה מהווה לעיתים קרובות אינדיקטור לסכנת חיים לאישה אף יותר מאלימות פיזית. על פי מחקרן של ד"ר דלית יסעור-בורוכוביץ ויעל לביא-אפרת, ב-45% מהמקרים עילות בקשת הצו אינן אלימות פיזית אלא אלימות פסיכולוגית ונפשית. לעיתים אחרי גירושין האישה סובלת מאלימות נפשית בשל המניפולציות שהגבר מפעיל ובאמצעותן פוגע בה ובילדים.

בתי משפט רגישים יותר כיום לתופעות של אלימות פיזית. "סינדרום האישה המוכה" מוכר לאנשי המפתח בהליך המשפטי ומתבטא בפסיקת בתי המשפט. עם זאת, בעוד שקל יחסית לשכנע במצבה הנפשי של האישה המוכה פיזית, קשה הרבה יותר לשכנע את בית המשפט שהדבר נכון במידה שווה גם במקרים של אלימות נפשית שאינה מלווה באלימות פיזית. במקרים מסוג זה, שבהם בית המשפט לא שוכנע שנשקפת סכנה ממשית לאישה ושיש להוציא צו, השניים חוזרים לביתם המשותף לאחר הדיון. המצב כיום הוא שאלימות נפשית שמגיעה לכדי אישום בבית משפט לרוב נלווית לאלימות פיזית ואינה עומדת

¹ ס"ח התשנ"א, עמ' 138.

לבדה. ליותר ממחצית ממקרי האלימות הנפשית המתמשכת מתלווה לאחר זמן מה אלימות פיזית והסכנה שנשקפה לאישה ממשיכה.

אלימות נפשית היא הרסנית ולעיתים יותר משמעותית מאלימות פיזית. נשים רבות מגיעות למקלט על רקע אלימות נפשית. כאשר הן מגיעות למקלט רוב הנשים יודעות שהן חוות אלימות נפשית אך יחד עם זאת יש עדיין נשים רבות שמופתעות לגלות שמדובר בסוג מוכר של אלימות, הגם שבזכות האמצעים הטכנולוגיים שקיימים הן מגיעות עם הוכחות מאוד ברורות לאלימות נפשית דוגמת הקלטות, מסרונים וראיות נוספות.

סעיף 3(3) לחוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א-1991 (להלן – החוק), עוסק באלימות נפשית נמשכת. סעיף 4(א) לחוק קובע שצו הגנה במקרה של אלימות יינתן במעמד צד אחד, ולאחר שבוע מתקיים דיון במעמד שני הצדדים.

אולם, סעיף 4(ג) לחוק מחריג אלימות נפשית, וקובע שמכוח עילה זו אפשר להגיש בקשה לצו הגנה רק במעמד שני הצדדים. מכך עולה כי החוק הקיים מאפשר לפנות לסעד של צו הגנה בעילה של אלימות נפשית מתמשכת, אולם רק במעמד שני הצדדים, בשונה מעילת אלימות פיזית.

מדברי ההסבר לתיקון 3 לחוק למניעת אלימות במשפחה עולה כי העילה להוספת סעיף 3(3) לחוק הקובע שאפשר להעניק צו הגנה בגין "אלימות נפשית מתמשכת" היא במשפט העברי. " ... דחיפותו של צו על רקע כאמור בדרך כלל פחותה מזו של צו הגנה הבא למנוע אלימות פיזית ... ". השקפה זו הובילה להשתרשות של עוול – קבלת צו לפי סעיף 3(3) לחוק תיעשה אך ורק במעמד שני הצדדים.

מוצע להשוות בין אלימות נפשית לשאר סוגי האלימות כך שגם מכוח העילה של אלימות נפשית נמשכת ניתן יהיה להגיש את הבקשה לצו הגנה במעמד צד אחד. כך נשים לא יחששו לעשות שימוש בסעד זה בשל הידיעה שעליהן לחזור לביתן לאחר הגשת הבקשה ולהמתין עם בן הזוג האלים לדיון במעמד שני הצדדים. התיקון נועד לסייע לנשים נפגעות אלימות, להנגיש באופן טוב יותר את החוק לנשים נפגעות אלימות נפשית ולהדגיש שהמחוקק רואה באלימות נפשית כאלימות לכל דבר, שצריך להתייחס אליה כמו אל כל אלימות מסוג אחר.

הצעת החוק נכתבה בסיוע הקליניקה לזכויות נשים במכללה למנהל ומני"ע – מרכז זכויות נשים עירוני בעיריית ראשון לציון.

הצעת חוק זהה הונחה על שולחן הכנסת העשרים וארבע על ידי חברת הכנסת מרב מיכאלי (פ/1171/24).

הצעת החוק זהה לפ/1171/24 ולפיכך לא נבדקה מחדש על ידי הלשכה המשפטית של הכנסת.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
ח' בשבט התשפ"ג (30.01.2023)